

hier op kerkelijk gebied het ellandelijk bestaan van Urk is teruggekeerd.

Ik ben zoo vrij, bij enkele uitspraken den vinger te leggen.

Er blijkt, dat vroegere brieven van bezwaarden elk afzonderlijk schriftelijk zijn beantwoord. Die antwoorden schijnen aan de bezwaarden te hebben beloofd, dat de kerkeraad zou trachten „op de meerdere vergaderingen in te werken“.

Dit is volgens de notulen ook gebeurd, en wel zóó, dat de kerkeraad altijd „een bemiddelend standpunt heeft ingenomen, omdat naar zijn overtuiging de huidige verschillen een kerkelijk uiteengaan niet wettigen“.

Accoord, waarde Broeders, zouden wij willen zeggen: het compromisbesluit van 1905 is van hetzelfde gevoelen; maar als nu in de laatste jaren „om de huidige verschillen“ een eenzijdige binding is gevolgd, en de kansel gesloten bleef voor kandidaten, die over die „huidige verschillen“ anders dachten dan de synode, en als ambtsdragers er om zijn geschorst en afgezet, moet Gij dan niet toestemmen, dat Uw synoden een zware verantwoordelijkheid op zich geladen hebben? Hoe kleiner in Uw oogen de „huidige verschillen“ worden, des te grooter wordt de schuld van de uitbanningen.

Kondet Gij, mocht Gij U daaraan conformeeren en dus de zonde der synoden voor Uw rekening nemen?

Zóó staat de kwestie, Heere Broeders. Met Uw „bemiddelend standpunt“ hebt Gij niet meer bereikt, dan dat Gij U, naar Uw eigen overtuiging, schuldig moet gevoelen.

Neen, hier had men fier en in het geloof vrijmoedig non possumus moeten klinken en (naar Uw eigen overtuiging!) de duidelijke verklaring moeten zijn gegeven, dat Gij U hiermede niet kondet conformeeren, omdat die weg niet naar het recht des Heeren was.

Een overtuiging bemiddelt niet.

Hoe zou er tusschen recht en onrecht te bemiddelen zijn?

Nog iets over de binding, die zooals Gij duidelijk verklaart, tegen Uw overtuiging is.

Hoe denkt de kerkeraad van de Gereformeerde kerk op Urk, hoe denken de leden der kerk over de „veronderstelde wedergeboorte“, of, anders gezegd, het „houden voor“? En over de binding daaraan?

Doeh, hoe kan ik dat nog vragen? Ik meen „geestelijk“ Urk, het zaad der Afscheiding, genoeg te kennen, om te weten, dat die filosofische vinding er niet wordt aanvaard. In mijn eerste jeugd leerde mijn moeder ons bidden: „Heere, bekeer mij, dan zal ik bekeerd zijn“. En in het gebed vóór den doop wordt gevraagd, „dit kind in Christus in te lijven“. Als we het er voor moeten houden, dat de doopeling al veranderd en bekeerd is, zooals men op Urk zegt, dan is er voor zoo'n gebed geen plaats meer.

Vindt Gij het niet verschrikkelijk, dat de synode haar uitspraken meer autoriteit toekent, dan het Woord Gods?

Ja, ik weet, dat Gij het verschrikkelijk vindt.

Want Gij hebt Uw belijdenis, en daaronder ook art. 29, van harte lief.

Maar Broeders, hoe kunt Gij dan nog reppen van een bemiddelend standpunt?

Gij zegt, dat de eenheid zal bereikt worden in den weg van eendracht en gebed.

Van eendracht zeer zeker, maar dan toch alleen van eendracht in het houden van Gods geboden. Dan zal ook het gebed verhooring vinden. Gehoorzamen is beter dan offer.

O, Zonne der Gerechtigheid, bestraal ons met Uw licht.

Wachter op Urk, wat is er van den nacht?

C. DE VRIES.

(Naschrift. De Urker kerkeraad vereenigt zich dus met degenen, die om de verschillen wél scheuren en wél zeggen: verbreek het kerkverband daarom? Want dat schreef officieel de synode, en daarom plaatste zij Bergschenhoek buiten het verband. Laat men liever één zijn met hen die de scheuring niet wilden maar óók niet een formule van mensche-lijke makelij als Gods Woord wilden eeren. - Redactie).

AAN DE DIACONIEEN DER GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND.

Op verzoek van Deputaten voor de Zending en van den Raad der Geref. Kerk van Zwolle, deelt de Diaconie deser Kerk mede, dat zij zich gaarne beschikbaar heeft gesteld om giften te verzamelen voor onze noodlijdende broeders en zusters op Oost-Soemba.

Verwacht wordt, dat door de Kerken óf door het verzamelen van giften óf, indien men dat wenscht, door het houden van een collecte de gevraagde hulp wordt verleend.

Bijdragen kunnen worden gestort op de postrekening no. 254331 ten name van Jac. Bosch Jzn te Zwolle, Groot Weezenland 35.

De Diaconie van Zwolle meent dat deze actie niet behoeft te worden aanbevolen. De groote nood op Oost-Soemba is bekend.

De Diaconie der Geref. Kerk te Zwolle,

G. J. BRINK, voorzitter,
JAC. BOSCH Jzn, secretaris.

ALMANAK F. Q. I.

In één der vorige nummers van „De Reformatie“ heeft Prof. Dr K. Schilder de verschijning van den nieuwen almanak reeds aangekondigd. Daar zeker alle bestellingen nog niet zijn binnengekomen, verzoekt de administratie U vriendelijk haar zoo spoedig mogelijk te berichten, of U een exemplaar wenscht te ontvangen.

Bestel spoedig dezen belangrijken almanak, waar onder vele andere wetenswaardigheden de rectorale oraties (1942 en 1946) van Prof. Dr K. Schilder als bijdragen inzake de z.g. „Algemeene Genade“ voorkomen.

Haast U!! De oplage wordt beperkt, en ter definitieve bepaling van de grootte daarvan is het noodig, dat de bestellingen tijdig binnenkomen.

E.

HET BOEK VAN DE WEEK

HET HART DER VADEREN.

In de aankondiging van de geboorte van Johannes den Dooper wordt onder meer door den engel gezegd, dat het zijn taak zal zijn om te bekeeren de harten der vaderen tot de kinderen. We zullen daarbij moeten denken aan de vrome voorvaders van Israël, en wel zóó, „dat dezen hun goddelooze nakomelingen niet als hun ware kinderen erkenden, en hun hart van hen afgetrokken hadden..... Johannes zal nu bewerken, dat de nakomelingen van deze voorvaders zich tot den Heere bekeeren. En daarmede winnen deze afstammelingen ook weer het hart hunner vrome voorvaders voor zich, die hen dan ook als hunne kinderen erkennen en liefhebben“ (Gereformeerde). Dat zal gebeuren, zegt de tekst, wanneer Johannes de ongehoorzamen zal bekeeren tot de voorzichtigheid der rechtvaardigen.

Dit adventswoord is in geding, nu de felle kerkstrijd van de laatste jaren telkens weer terugrijpt naar het hart van onze voorouders. Het komt opnieuw voor ons te staan door het voor dezen tijd ongekend royaal uitgegeven boek van Dr E. Smilde: „Een eeuw van strijd over verbond en doop“ (Kampen, J. H. Kok). De auteur wil daarin grondig afrekenen met het verwijt van onzen kant, dat de door ons bestreden synodebesluiten een analoog betekenissen op de geloofsovertuiging van ons voorgelicht. Met name is dat verwijt betoogd in „Rondom 1905“. En de Acte van Vrijmaking omschrijft het met deze woorden: „Wij maken ons vrij van den smaad, die geworpen is op de nagedachtenis van voorgangers, die in het verleden onder openlijke bestrijding van wat gemeelde uitspraken bevatten met rijken zegen des Evangelies de kerken vóór en na hare vereeniging in den jare 1892 hebben gediend“.

Het gaat er dus om: wie is gebleven „in de lijn der Afscheiding“, wie heeft het hart der vaderen behouden? Die vraag is van groot belang — wanneer ze maar geen afbreuk doet aan die andere, die nóg meer klemmen moet: wie is gebleven bij het Woord van onzen eenigen Meester? Voor dat Woord moeten zelfs de vaderen wijken. De synode van 1905 heeft daarvan een uniek voorbeeld gegeven: zij was het immers, die een zin uit art. 36 Ned. Geloofsbek. heeft geschrapt, omdat uit de Schrift niet was aan te toonen, dat men de conscientie der broeders aan die eene zinsnede binden mocht?

Maar nu dan dit boek van Dr Smilde. De bedoeling en de waarde er van worden door Dr K. Dijk in het „Woord vooraf“ omschreven. In het begin zegt hij: „We hebben..... weer eens heel aandachtig moeten lezen wat de Heilige Schrift zegt over den inhoud en de deelgenooten van het Verbond der genade“; maar tevens heeft ons de strijd genoodzaakt „gespannen te luisteren naar wat de Kerk in haar symbolen en in haar historie tot ons spreekt“. Volgens Dr Dijk heeft Dr Smilde, afkomstig uit een rasechte A-familie, een uitnemend werk gegeven ter „rechtvaardiging van wat deze (Gereformeerde) Kerken in vroeger en later tijd op grond van Gods Woord besloten hebben“. En verder: „ik ben wel nieuwsgierig welke tegenargumenten tegen dit resultaat van ernstig onderzoek zullen worden ingebracht, en op welke gronden Smilde's conclusies zullen worden bestreden. Dat dit laatste gebeuren zal, weten we wel zeker. De tegenstellingen zijn zóó fel, dat we rekening moeten houden met een bestrijding à tout prix“ (tot elken prijs).

Over 't grievende van deze laatste opmerking zullen we maar zwijgen. Dat wij ons geroepen voelen, Dr Smilde te bestrijden, ligt enkel en alleen hierin, dat zijn boek de waarheid geen recht doet. Wel is het een breed-opgezette studie, waarin allerlei materiaal is verwerkt, en die vooral ingaat op de vragen van „Rondom 1905“. Wij hebben telkens gevraagd ofn zoo'n breede bespreking, en daarom mogen wij er niet anders dan erkentelijk voor zijn. Maar dat neemt niet weg, dat wij op onjuiste voorstellingen en conclusies in dit boek de aandacht moeten vestigen. Niet „tot elken prijs“, zooals Dr Dijk suggereert, maar tot behoud van de waarheid, en anders niet. Alleen die waarheid kan ons vrijmaken. Dr Smilde zegt in zijn

Inleiding: „Voortgaand onderzoek en openhartige discussie kunnen onder den zegen Gods een middel zijn, misverstanden uit den weg te ruimen en de eenheid te bewaren of te herstellen“. Inderdaad, wanneer dat alles oerlijk gebeurt, zal de eenheid moeten terugkeeren. Maar zoo niet, dan blijft de breuk. Niet om ons, maar om de waarheid Gods.

Dr Smilde raakt in zijn boek allerlei min of meer belangrijke detailkwesties aan. Graag wil ik die bespreken; alleen wil ik daarbij niet het gras wegmaaien voor de auteurs van „Rondom 1905“. M.i. is het allereerst hún taak, op de in hun betoog bestreden punten in te gaan.

Maar wel zijn er enkele hoofdvragen, die bij het lezen van dit boek om een antwoord roepen. En het is juist de allesbeheerschende vraag, die Dr Smilde met heel zijn gedocumenteerd betoog onbeantwoord heeft gelaten. Het is interessant, te lezen, hoe hij de synodebesluiten van 1905, 1942 en 1946 ziet groeien uit den strijd in de vorige eeuw. En zijn typereen van de daarbij betrokken theologen is ook van betekenis. Maar in al die veelheid van citaten en conclusies komt weer reuzengroot deze dwingendste vraag op ons aan: Als het waar is, dat de beslissingen van 1942 en 1946 geheel in den geest zijn van „de vaders der scheiding“ (wat ik ontken) — waarom heeft men dan in heel die eeuw van strijd tot 1942 toe niemand uit het ambt geweerd vanwege z.g. afwijking in de verbondaleer? Hoe kunnen de vaders en de zonen der scheiding de broederlijke en ambtelijke eenheid bewaren met mannen, die (volgens Dr Smilde althans) heel anders dachten en spraken dan zij in het leerstuk van het verbond? En waarom konden de kerken van 1942 en daarna dezen geest der Afscheiding niet meer bewaren? Waarom die expressie bindingen, die vonnissen?

Och, hoe is de „voorwoord-schrijver“ Dr Dijk veranderd sinds zijn dissertatie over supra- en infralapsarisme! Wat een schoone woorden in zijn daarop gegeven inleiding over de vrijheid der profetie binnen de grenzen der belijdenis! Waarom kon Dr Dijk van de tegenwoordige kwesties niet hetzelfde zeggen als wat hij toen schreef over die van supra en infra: „dat in den bloetijd onzer Gereformeerde kerk en in de geestelijk het hoogst staande periode onzer theologie, dit geschil, hoe belangrijk het ook is en hooser het ook met de meest principieele vraagstukken samenhangt, nimmer geleid heeft tot verbreking van den band, die de zonen van eenzelfde huis samenbondt; maar dat eerst in latere tijden, toen het geslacht der epigonen den dogmatismen toon aangaf, en het geestelijk leven sporen van verval begon te vertoonen, dit confessioneel geschil oorzaak is geworden dat de vrede der kerken verstoord werd“ (pag. 11). Toen een vredelievende toon, een afsiden van kerkelijke vervolging, zelfs door de grootste bestrijders van Kuypers theorieën; nu een doórzetten van synodale buigings-elachen „tot elken prijs“. Waarom? Is dit in den geest der vaderen?

Dr Smilde glijdt over deze brandende hoofdvraag wel heel gemakkelijk heen. Sterk komt dat uit, wanneer hij spreekt over de synodes van 1863 en 1866 (vgl. mijn artikel van eenige maanden geleden: „De oude Strijd“). Dr Smilde schrijft, dat de tweede generatie (de „epigonen“) der Afscheiding „theologisch de lijnen, door de Vaders der Scheiding uitgestippeld, niet altijd doorgetrokken“ hebben. „En dit feit heeft op de ontwikkeling van het kerkelijk leven na 1893 nadeeligen invloed gehad. Was er in den tijd tusschen 1860-1892 meer principieele bezinning geweest, dan waren de vereenigde kerken na 1892 voor veel verwarring bewaard gebleven“. Met andere woorden: was er omstreeks 1860 maar een beslissing en een verordening tot stand gekomen, dan was het met ons kerkleven veel beter gegaan! Meent Dr Smilde dat werkelijk? Durft hij ook zeggen: was er op de Dordtsche Synode maar een beslissing over supra- en infralapsarisme gevallen, dan hadden we nooit de misère van 1905 gehad? Of: waren er in Arnhem 1830 maar dogmatische artikelen vastgesteld, dan waren onze kerken voor veel verwarring behoud gebleven? Wat is dat toch voor een zucht naar bindingen en decreten? Wij keeren het betoog juist om: was er in 1942 en daarna meer principieele bezinning geweest, dan zou men de kerken bewaard hebben voor bindende uitspraken, die na vier jaar al weer „vervangen“ moesten worden, „onder den drang der omstandigheden“, „onder invloed van de steeds toenemende kerkelijke moeiten“, zooals Dr Smilde zelf constateert (pag. 346).

Nóg bedenkelijker wordt het, wanneer Dr Smilde over de genoemde beslissing van 1863-1866 schrijft: „Het besluit der Synodes draagt niet, zooals Prof. Veenhof het voorstelt, een principieel, maar een praktisch karakter. In dit opzicht staat het ten achter bij de bekende verklaring van Utrecht 1905, want die Synode beperkte zich niet tot de Belijdenisschriften, maar trok ook enkele dogmatische lijnen „volgens de belijdenis“. „Zij heeft daardoor en de waarheid en den vrede gediend“. „Vergeleken met 1863 en 1866 betekende de uitspraak van 1905 een belangrijke stap voorwaarts, 1905 bracht meerdere helderheid en vastheid“. Het blijft „te betreuren, dat men althans niet deputaten heeft benoemd, die de argumenten van Pieters en Kreulen gingen toetsen aan Schrift en belijdenis. Zoo was er voortgang in het debat, diepere bezinning gekomen“, meent Dr Smilde. Hoe weet hij

hartige dis-
middel zijn.
de eenheid
wanneer dat
eten terug-
ik. Niet om

nin of meer
ik die be-
wegmaalen
M.I. is het
g bestreden

die bij het
n. En het is
e vraag,
eerd betoog
brassant, te
05, 1942 en
ge eeuw. En
theologen is
id van cita-
dése dwin-
dat de be-
n geest zijn
ontken) —
w van strijd
rd vanwege
kunnen de
ederlijke en
die (volgens
en spraken
En waar-
dozen geest
Vaarom die

Dr Dijk ver-
en infra-
zijn daarop
fettie binnen
Dr Dijk van
zeggen als
infra: „dat
k en in de
r theologie,
hoezeer het
ken samen-
ig van den
samenbond;
geslacht der
het geestes-
toonen, dit
lat de vrede
Tóen een
jke vervol-
in Kuypers
e bulgings-
n den geest

hoofdvraag
t uit, van-
33 en 1866
leden: „De
veede gene-
theologisch
gestippeld,
t felt heeft
en na 1892
jd tuaschen
weest, dan
r veel ver-
woorden;
en een vers
et met ons
Smilde dat
de Dordt-
en infra-
de misère
1830 maar
varen onze
even? Wat
a decreten?
In 1942 en
t, dan zou
idende uit-
n" moesten
idigheden",
kerkelijke
(pag. 346).
Dr Smilde
b schrijft:
oals Prof.
r een prac-
achter bij
want die
lsschriften,
volgens de
sarheid en
3 en 1866
belangrijke
derheid en
en althans
panten van
rft en be-
at, diepere
e weet hij

dat? Hebben de kerkelijke deputaten van 1942 en daarna de gewenschte opklaring gebracht? In 1946 moet hun synode zelf erkennen, „dat de door de voorgaande Synode in het werk gestelde pogingen tot verduidelijking niet bij allen (!) gewenschte opheldering gebracht hebben" (overweging 3 voor de vervangingsformule).

Deputaten, synodebesluiten, die moeten de geloofsbezinning leiden en activeren, volgens Dr Smilde e.s.. Hij weet voor de besluiten van 1866 slechts één verontschuldiging: „dat er geen meerderheid was voor een scherper, concreter, beslister geformuleerd besluit. Daarom liet men het dogmatisch geschildpunt in het midden en bepaalde zich tot een verzoenende formule en een praktische vermaning aan het adres van beide partijen" (50). De meerderheid — daar hebben we weer dien afgod van de gedeformeerde kerk! Precies dezelfde als bij Dr Dijk in zijn voorwoord, als hij zegt, dat Dr Smilde „met een overvloed van bewijsmateriaal aangetoond heeft, dat in 1905 en 1942 en 1943 ligt in de lijn van de Kerken van 1834, al klonken er in die Kerken nog wel andere stemmen, die echter nimmer de vocalen der meerderheid waren" (wie Dr Dijk kent, hoort het hem zeggen!).

De meerderheid, die beslist, en daarmee uit. Dat is de theorie van de gedeformeerde kerk. Maar de gereformeerde zegt: de meerderheid moet nauwlettend toezien, dat zij het geweten van de minderheid niet door haar macht gaat aanranden. Dat hebben onze vaders voor oogen gehouden. Toen in 1902 de meerderheid besloot tot opheffing van de Theologische Hoogeschool te Kampen, weigerde de minderheid der synode-leden, zich daaraan te conformeren. Toen heeft de meerderheid nog zooveel respect voor de eenheid der kerk betoond, dat zij besloot, het voorstel nog niet uit te voeren. Waar is die geest gebleven? Volgens Dr Smilde e. a. zou die in 1905 verdwenen zijn, en zouden de beslissingen van die synode bedoeld zijn als toetssteen voor ambtelijke zuiverheid. Maar hoe kon dan diezelfde synode van 1905 na jarenlang grondig onderzoek een zin uit art. 36 van de Belijdenis schrappen, om de gewetens der broederen geen onverantwoorde lasten op te leggen? Dat was de geest van 1905. Totaal anders dus dan de geest van 1942, die handhaving en uitvoering van alle synodebesluiten elschte „à tout prix" (om in de taal van Dr Dijk te spreken). L. DOEKES.

OPVOEDING EN O NDERWIS

SAMENWERKING?

Eenigen tijd geleden kwam bij Kok te Kampen uit: „Noodzakelijke voorwaarden van Schoolhervorming en Onderwijsvernieuwing". (Lager Onderwijs) door Drs L. van Klinken.

Allerlei omstandigheden beletten me dit werkje te bespreken. Toch vind ik het te belangrijk om er niet de aandacht op te vestigen.

In het Voorbericht zegt de schrijver, dat hij zich niet in de eerste plaats richt tot den engeren kring der geestverwanten, maar dat hij bedoelt allen, die het volksonderwijs zien als een nationale zaak, in het schooldebat te betrekken.

Daarbij spreekt hij de hoop uit, dat deze studie mag bijdragen tot verdieping van inzicht in de schoolsituatie ten onzent en tot een beter verstaan en waardeering van elkaars overtuiging, opdat zoo de weg geëffend worde voor een samenwerking op reëel-principiële grondslag.

In zijn Inleiding merkt de auteur op, dat de roep om schoolhervorming en onderwijsvernieuwing er niet een is van vandaan of van gisteren. Een halve eeuw reeds is deze zaak, met meerdere of mindere urgentie, aan de orde geweest.

En toch kwam het niet tot een bevredigende oplossing: De school bleef in haar stijl vrijwel dezelfde. De oorzaak daarvan meent hij o.a. te vinden in allerlei persoonlijke gevoeligheden en diep-gewortelde resentimenten, anthropologische en sociologische factoren.

Thans kunnen en moeten, naar zijn meening, vele van die „steenen des aanstoots" worden opgeruimd om — nu de zaak van schoolhervorming en onderwijsvernieuwing voor ons land tot een levensnood is geworden — den weg van samenspreking en samenwerking in nationale saamhoorigheid vrij te maken.

Eerste voorwaarden daartoe zal moeten zijn: bezinning op de noodzakelijke voorwaarden onder welke schoolhervorming en onderwijsvernieuwing pas mogelijk is en — eventueel — straks werkelijkheid kan worden.

Terecht merkt hij op dat men terdege rekening zal moeten houden met het historisch gegroeide om tot inzicht te komen in de problematiek van het heden, immers: In 't verleden ligt het heden, in het nu wat worden zal.

Vandaar dan ook dat hij komt tot de volgende logische indeeling van zijn werk:

I. Welke levens- en wereldbeschouwing ligt ten grondslag aan de huidige school?

I b. Onder welke invloeden is de drang naar schoolhervorming en onderwijsvernieuwing in de laatste halve eeuw ontstaan?

II. Bezinning op de noodzakelijke voorwaarden, welke verkregen werden uit de geschiedenis van ons schoolwezen en zulke, die zich in den actueelen nood van het heden als onafwijsbaar doen kennen.

En dan volgt een zeer oriënteerende les der historie. Hier spreekt de meester, die de geschiedenis van ons schoolwezen en den ontwikkelingsgang van de psychologie kent.

Het is een genot dit gedeelte van het werk te lezen. 't Is evenwel mijn bedoeling niet, hier nader op in te gaan. Wel wil ik ieder, die belang stelt in deze materie aanraden dit gedeelte nauwlettend te bestudeeren. Het is de moeite waard!

In het tweede deel van zijn studie voert de auteur een pleidooi voor meerdere vrijmaking van het onderwijs van staatsbemoeiingen. Hij wil herstel van de ouderrechten, erkenning en eerbiediging der onderscheiden principiële verschillen op onderwijsgebied met rechtsgelijkheid t.a.v. de publieke kas. De school moet zich haar plaats en taak temidden en in dienst van andere levensgemeenschappen meer bewust worden en uit haar isolement treden.

Elk der drie richtingen: de R.-Katholieke, de Reformatorisch-Christelijke en de Humanistische moeten, overeenkomstig eigen principe en met inachtneming van het nationaal belang komen tot een eigen organisatie en eigen toezicht. En daarom voor elke richting een verband van vrije groepsscholen met Ouderraden, Districtsraden en een Paedagogische Centrale met daarnaast een Onderwijs-departement als administratief lichaam.

Maar — om de nieuwe schoolorganisatie te verwerkelijken, is samenspreking en samenwerking tusschen de drie richtingen op reëel-principiële grondslag noodzakelijk. En daarvoor is het nu „de gevoelige periode".

„Innumen", zoo redeneert Van Klinken, „de gemeenschappelijke verdrukking heeft het nationaal besef versterkt en hen, die voorheen als burgers van hetzelfde land van elkaar vervreemd waren geraakt, nader bij elkander gebracht. Er is een nationale saamhoorigheid gegroeid, zooals het Nederlandsche volk sinds lange tijden niet gekend heeft.

Bij den opbouw van ons volksleven moeten we uit ons zelfgenoegzaam, onvruchtbaar isolement treden om, waar maar eensgezins mogelijk, tot samenspreking en samenwerking te geraken. Toenadering eischt Gods orde en der tijden nood".

Met instemming haalt hij aan wat Prof. Dooyeweerd schreef in „Nieuw Nederland": „De nationale eenheid wordt niet verkregen in een onmogelijke neutraliteit t.a.v. de diepste vragen van levens- en wereldbeschouwing, maar in 't besef van een solidariteit en wederzijdse verantwoordelijkheid voor elkander binnen eenzelfde nationale gemeenschap. Daartoe moet gebroken worden met den exclusivistischen geest, die in het verleden zoo vaak het wezenlijk contact tusschen de verschillende geestelijke stroomingen in ons volksleven onmogelijk maakte; met de geestelijke tyrannie en hooghartigheid, die andersdenkenden van het eigenlijk gesprek uitsluit en slechts oor heeft voor de instemming binnen den kring van gelijkgezinden. De waarachtig begrepen Antithese beteekent missie-taak, geen isolement met geblindeerde vensters".

Van Klinken meent, dat de Vrije Groepsschoolorganisatie het initiatief tot samenwerking op onderwijsgebied zullen moeten nemen om te voorkomen, dat de overheid, die toch ook haar taak en een geweten heeft, in de verleiding mocht komen de grenzen van haar bevoegdheid te overschrijden.

Hij wil een Nationale Contact-Commissie (N. C. C.), waarin maar niet incidenteel, doch permanent, een platform verkregen kan worden, waar men elkaar kan ontmoeten en t.a. waarvan de overheid, als groepen om de belangen van heel het onderwijs te behartigen, voorzover noodig en geoorloofd „coördinerend en stimulerend" kan optreden.

„Alleen de eendrachtsgedachte: samenwerking op principiële grondslag en dat in nationale saamhoorigheid, kan ons onderwijs en daarin heel ons volk werkelijk tot zegen zijn".

Ziet de auteur dan geen gevaren? Zeker. Hij zegt, dat de gevaren van een nivelleerend streven terdege moeten worden onderkend, vooral waar dit er op gericht is de wezenlijke religieuze verschillen weg te synthetiseeren.

Werkelijkheidszin kan niet gemist worden. „Maar", schrijft hij, „de historie heeft over de synthese-pogingen in het verleden haar vonnis geveld. En ze luidt: een illusie.

De tijd van het: „Eén volk, één kerk, één school" behoort tot het onherroepelijk verleden".

En verder: „Hoe kan men toch meenen, dat b.v. de Roomsch-Katholieken ooit accoord zouden gaan met de religieuze Eenheidsschool, als bedoeld met een Openbare school met den Bijbel.

Daarbij: er zijn er onder de ouders van leerlingen der Openbare school velen, die Bijbelsch onderwijs voor hun kinderen persé niet willen.

Men kan en mag hier toch niet dwingend optreden?" Tot zoover Van Klinken.

Ik vraag me af: Getuigt zulk schrijven van werkelijkheidszin?

In deze dagen kunnen we zien, wat men aandurft t.a.v. het Koninkrijk der Nederlanden!

Wat is toch de reden om te veronderstellen, dat men in de toekomst de verkregen rechten op schoolgebied zal ontzien!

Zouden de Roomsch-Katholieken weigeren accoord te gaan met de religieuze Eenheidsschool? Waarom? Als Rome haar eigen Katholieke school maar behoudt — en daar zal ze heusch wel voor zorgen — zou het haar dan niet volmaakt onverschillig laten, als men naast de hare één school creëerde, waar alle Protestantse kinderen onderdak vonden?

De P. v. d. A. zal op den duur geen genoegen nemen met tweeërlei Protestantse scholen. De schotjes moeten en zullen weg, m. n. op schoolgebied. Ik vrees, dat de komende tijd, — wie weet hoe spoedig — te zien zal geven, dat de aloude leus: „Eén volk, één school", heusch nog leeft.

Dat is het gevaar dat dreigt van buiten. Maar erger lijkt me nog het gevaar van binnen, en waaraan de samenwerking, die Van Klinken aanprijst, m.i. een ernstig symptoom is.

Maar daarover de volgende keer. K. v. H.

GRONINGER BRIEVEN

Amice frater.

Niet lang geleden kwam het bericht in de bladen voor, dat een verloren gewaande opera van Bizet hervonden was. Deze opera bezong de groote daden van Ivan le Terrible, Iwan den verschrikkelijke, den geduchtsten despoot, dien Rusland ooit heeft gekend, tenzij.....

Ik vermoed, dat de huidige heerscher in dat land, die naar men vertelde, veel van Bizet houdt en van zijn „Carmen", de vondst niet onaardig vinden zal. Iwan is daar thans in hooge eere.

Dat de tekst der opera verloren was gemaakt is niet heelemaal juist, want in 1944 is zij nog in Parijs opgevoerd. Alleen het slot ontbrak. Welnu — daarvoor zal onze tijd allengs wel zorgen.

Het is de bekende Engelsche romanschrijver, Aldous Huxley, die kortgeleden een merkwaardig artikel schreef over de twintigste eeuw als de eeuw der tyrannie, der tyrannen.

Hij begon met een woord van Tolstoj aan te halen, die eens opmerkte, dat de organisatie van ons staatsleven meer en meer gaat in de richting der despotie, aangezien elke victorie van wetenschap en techniek ons dichter zoude brengen bij de mogelijkheid, dat één man heel de wereld zou kunnen tyranniseren.

Hij had ook op Spengler kunnen wijzen, die beweerde, dat in onze democratie een stelletje van duizend brutale, alles durvende mensen de gansche macht zoude kunnen grijpen, en eens aan de macht, wie zou ze kunnen verdrijven? Het was even vóór Hitler kwam.

Wij zien thans, dus Huxley, deze dingen als voor oogen.

En hoezeer hij moge neigen naar allerlei mysticisme, hier toont hij niet dan werkelijkheden.

Talrijke vindingen, dus zegt hij, vergrooten de macht van hem, die haar in handen heeft.

Daar is de tank en de vlammenwerper en de vlieg-machine met haar bommen, straks de atoombom.

De revoluties wonnen eertijds met betrekkelijke geringe hulpmiddelen, maar wat zou een revolutionaire massa thans kunnen beginnen? Bovendien beschikt een politiemacht als de G.P.O. of de Gestapo over een miraculeuse inlichtingendienst, waarbij de middelen die een Fouché, Napoleons politiedirecteur, kende, kinderspel zijn.

Nu, wij weten daar wel iets van.

Het genie der uitvinders en de vindingen der techniek bieden den machthebbers dwangmiddelen, waartegen niets bestand is.

En aangezien de vrijheid der volkeren, zegt Huxley, te maken heeft met de beperkte macht der overheden, wordt deze vrijheid met den dag meer bedreigd, want in het hart van elk mensch schuilt wel iets van den gangster. De tijden zijn dus wel veranderd. Want het was in de achttiende eeuw, dat een Fransch moralist de verzuchting slaakte op hoe gemakkelijk wijze heel de samenleving ware te overrompelen.

Dit geldt zeker niet meer, als een tyrannieke macht, die alles durft, de teugels van het bestuur van den staat in handen heeft.

Zij kan doen wat zij wil, zij behoeft voor de mogelijkheid van verzet bijna niet meer te vrezen.

Want niet alleen zijn de machtsmiddelen, waarover zij beschikt, tot een ontzetting geworden, ook staat haar een wijze van propaganda ten dienst, die geen grenzen kent.

Voorheen, dus Huxley, kon een redenaar slechts enkele duizenden tegelijk bereiken, maar thans zet de machthebber zich achter de microfoon en zijn stem klinkt over heel de wereld.

En als de wereldheerscher eenmaal zijn troonzetel heeft bekomen, dan richt hij zijn leugen tot heel de